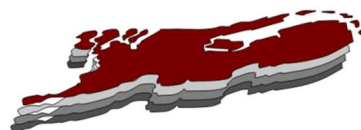

Veldverslag -Eerste bevindingen

Spoortunnel Ter Stegestraat - Averbergen, Olst, gemeente Olst-Wijhe (OV).

Bevoegd gezag	Auteur
Organisatie: Gemeente Olst-Wijhe Namens deze: E. Mittendorf:	T. Spitzers 28-4-2020

*Autorisatie: T Spitzers
Datum: 29 april 2020*

Handtekening:

Inhoudsopgave

1	Administratieve gegevens	3
2	Inleiding en methode	5
3	Voorlopige bevindingen	7
3.1	Stratigrafie/Bodemopbouw	7
3.2	Sporen	8
3.3	Vondstmateriaal	9
4	Waardering	11
BIJLAGE 1	Voorlopige ASK	14

HOOFDSTUK 1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Provincie	Overijssel
Gemeente	Olst-Wijhe
Plaats	Olst
Toponiem	Spoortunnel Ter Stegestraat - Averbbergen
Laagland Archeologie Project	OLSP201
XY-coördinaten	204388/483000
	204213/483037
	204386/482975
	204204/482990
Oppervlakte plangebied	1995 m ²
Datering	13B-16A
Complextype	Niet opgehoogde individuele huisplaats (-moated site?)
Onderzoeksmeldingsnummer	4831701100
AMK-terrein	n.v.t.
Vondstmeldingsnr.	n.v.t.
Type onderzoek	Inventariserend veldonderzoek - proefsleuven
Opdrachtgever	Buro Ontwerp & Omgeving
	contactpersoon: S. Schut
Bevoegde overheid	Gemeente Olst-Wijhe
Adviseur namens bevoegde overheid	E. Mittendorf
Beheer documentatie	Archief Laagland Archeologie BV E-depot voor archeologie Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Overijssel
Uitvoerder	Laagland Archeologie BV Virulyweg 21F - 7602 RG Almelo
Projectleider	Hans Oude Rengerink hans.ouderengerink@laaglandarcheologie.nl 06 - 49 88 34 03

HOOFDSTUK **2** INLEIDING EN METHODE

Laagland Archeologie heeft op 22 en 23 april 2020 een Inventariserend veldonderzoek - proefsleuven uitgevoerd aan de Ter Stegestraat - Averbergen te Olst.

Conform het puttenplan in het PVA zijn drie werkputten aangelegd (van noordwest naar zuidoost werkput 1-3) met een breedte van ca. 4 m en een lengte van resp. 15, 10 en 27,5 m. Werkput 3 is op verzoek van E. van de Kuijl 2,5 meter zuidoostwaarts verlengd nadat het enige spoor in deze werkput tegen het zuidoosteinde was aangetroffen. In alle werkputten is vlak 1 aangelegd op een leesbaar vlakniveau in de bovenzijde van de c-horizont in jonge IJsselklei onder het antropogene dek: in werkput 1, 2 en 3 op een diepte resp. 1 meter, ca. 80 cm en ca. 70 cm onder maaiveld. In elke werkput is vanaf vlak 1 een grondboring gezet met een edelmanboor 7 cm breed om het niveau van vlak 2 te bepalen. Daarin is op een diepte van een halve meter in werkput 1 resp. ca. 80-90 in werkput 2 en 3 een zwart humeuze vegetatielaag aangetroffen op de overgang van zavelige rivierklei naar fijnzandige oeverwalafzetting. Vlak 2 is aangelegd in werkput 1 en 3 op een leesbaar vlakniveau in de bovenzijde van de fijnzandige oeverwalafzetting op resp. ca. 1,5 en 1,9 m - maaiveld. In werkput 3 is niet verdiept naar vlak 2 omdat de grondwaterspiegel een halve meter boven het beoogde vlakniveau was vastgesteld zodat documentatie slechts beperkt mogelijk was. Naar aanleiding van de resultaten in de flankerende werkputten werd bovendien verwacht dat dit geen informatie zou opleveren die van belang is voor het selectie-advies. In werkput 1 is langs de zuidwestzijde ter plekke van persleidingsleuf s4 niet verdiept omdat op het niveau van vlak 2 een Pvc-buis is waargenomen.

In totaal is een oppervlak van ca. 205 m² gedocumenteerd in vlak 1 en ca. 125 m² in vlak 2.

Alle niet recente sporen in vlak 1 zijn gecoupeerd en afgewerkt. Grote sporen in werkput 1 (s1 en s9) zijn afgewerkt bij het machinaal laagsgewijs verdiepen tot op vlak 2. De sporen in vlak 2 zijn niet gecoupeerd. In werkput 3 zijn tijdens het verdiepen naar vlak 2 enkele grote fragmenten hout ingemeten (als deel van vlak 1 en vlak 2).

In alle werkputten zijn profielkolommen/gedeelten gedocumenteerd van het maaiveld tot zover als mogelijk op of onder de grondwaterspiegel: in werkput 1 en 3 tot vlak 2; in werkput 2 tot in de humeuze vegetatiehorizont ca. 1,8 m - maaiveld.

In werkput 1 is het profiel van de kopse noord-westwand met een doorsnede van greppel 1 gedocumenteerd vanaf het maaiveld tot vlak 2. In de lange noordoostwand is een 3 meter breed profielgedeelte gedocumenteerd met de insteek van waterput s21/s9.

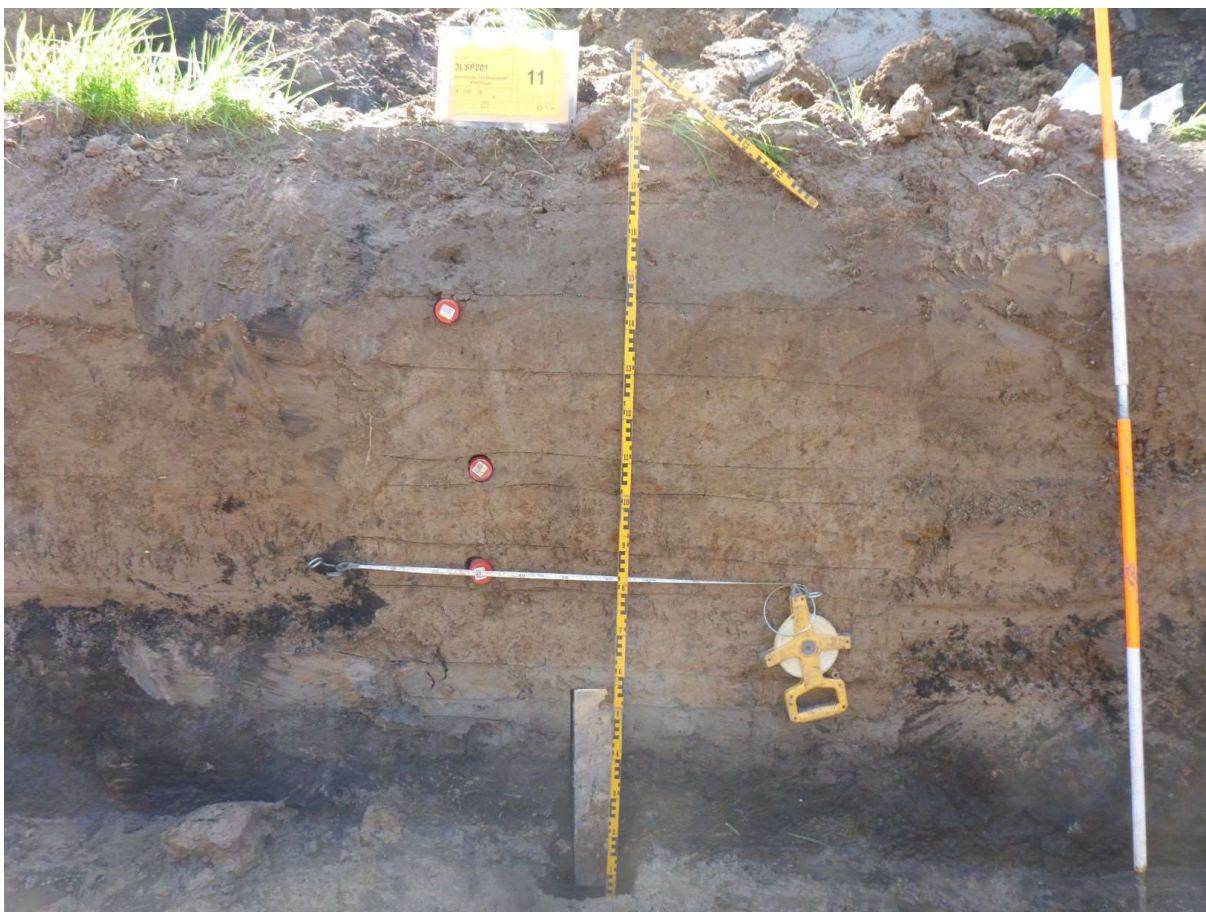
In werkput 2 is in de noordoostwand dwars over greppel s16 een ca. 2 meter brede profielkolom gedocumenteerd van het maaiveld tot in de vegetatie-horizont.

In werkput 3 is de stratigrafie tussen maaiveld en vlak 2 gedocumenteerd in twee profielkolommen in de zuidwestwand.

Van diverse afzettingen zijn in totaal 4 OSL-monsters genomen.

HOOFDSTUK 3 VOORLOPIGE BEVINDINGEN

3.1 STRATIGRAFIE/BODEMOPBOUW

Afbeelding 1. Bodemopbouw in werkput 3 met monsternamen.

Onder een recent verstoorde bovengrond of bouwvoor met een gemiddelde dikte van ca. 40 cm is een meerder decimeters dikke ophogingslaag/akkerdek aangetroffen met aardewerk uit de Nieuwe tijd met daaronder restanten van een ouder akkerdek. Daaronder is een niveau met sporen uit de Late Middeleeuwen B aangetroffen. Deze zijn ingegraven in een ruim een halve meter dik pakket kleiafzettingen, die in fasen van onder naar boven steeds lichter/zaveliger worden. Tussen de bovenste sterk zavelige afzetting en de daaronder gelegen siltige klei lijkt aan de scherpe soms grillige grens een

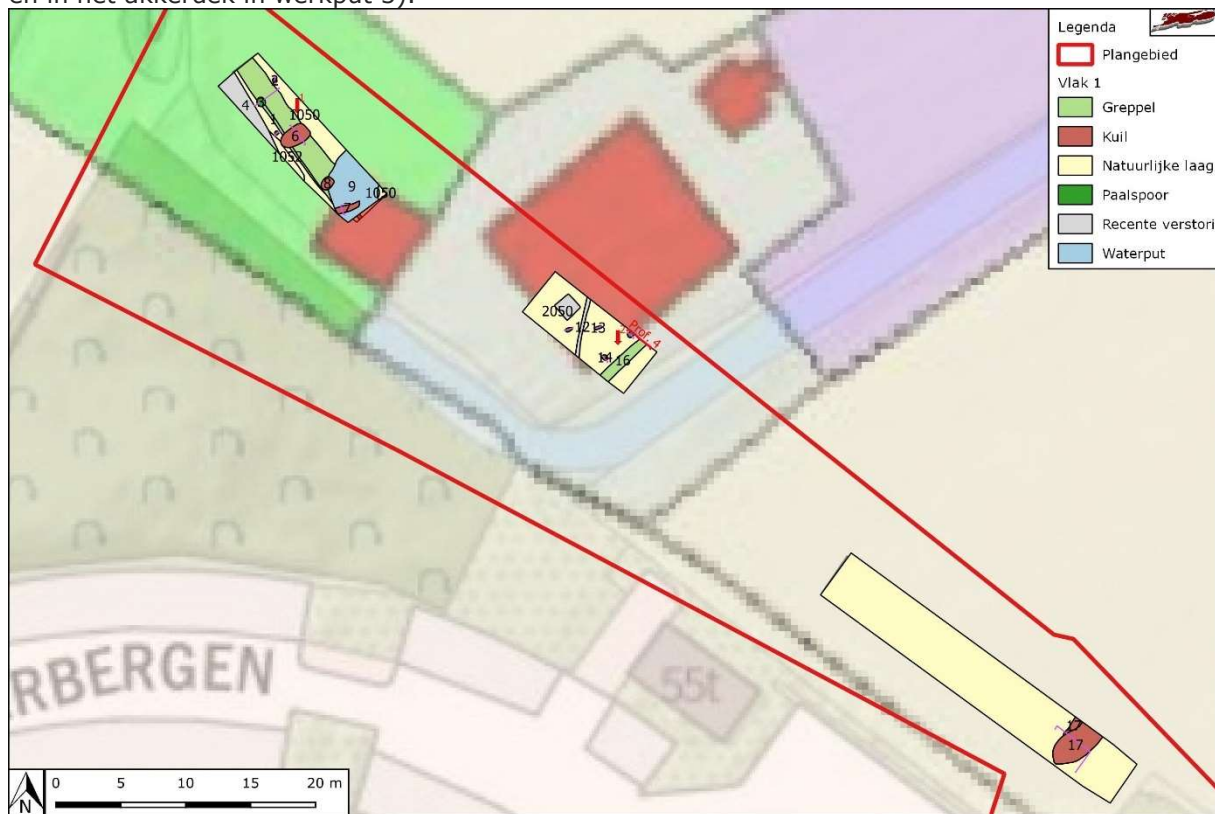
erosievlak herkenbaar. Halverwege het pakket is een zeer licht humeuze horizont herkenbaar die mogelijk een vegetatiefase weergeeft. De onderste laag zware komklei gaat naar onderen geleidelijk over in een sterk humeuze horizont, die naar het oosten toe weniger wordt. In deze laag, maar ook in de grijze kleilaag tot 10 cm daarboven, zijn resten goed geconserveerd, natuurlijk hout aangetroffen. De humeuze/venige laag gaat naar onderen over in fijn, licht geel zand dat als oeverwalafzetting is geïnterpreteerd (te fijn voor dekzand of duinzand). De bovenste centimeters van dit zand zijn nog vermengd met klei. Er lijkt sprake van een oeverwal die naar het oosten overgaat in een lager gebied. Het geheel lijkt verdronken waarbij de vegetatie is afgestorven en onder natte omstandigheden een venige laag heeft gevormd. Mogelijk is er een relatie met een iets verder noordelijk aangetroffen verdronken bos met fossiele bomen, die door Esther Jansma/RCE zijn onderzocht.

3.2 SPOREN

Er is één sporenniveau aangetroffen in de bovenzijde van de jonge zavelige IJsselafzettingen. In de bovenzijde van de oeverwalafzettingen zijn alleen sporen aangetroffen die vanuit het kleidek zijn ingegraven. Het vondstmateriaal uit de sporen dateert uit de hele periode van de late 13e eeuw tot de 15e of vroege 16^e eeuw. In werkput 1 en 2 is relatief hoge dichtheid aan sporen aangetroffen die correspondeert met de locatie van het erf van de 'Heer van Greves Hofstede' zoals weergegeven op de Kadastrale minuut 1811-1832 (zie Afbeelding 2). De sporen bestaan uit een grotere greppel of sloot s1 in de lengte van werkput 1, waaronder een oudere fase van dezelfde greppel is aangetroffen (s1-vulling 1). In het oosteinde van werkput 2 is een tweede, kleinere greppel aangetroffen, die geflankeerd wordt door twee paalsporen langs de noordwestzijde. Ook ter weerszijden van de greppel/sloot in werkput 1 is een paalspoor aangetroffen. Verder zijn in werkput 2 nog twee paal-/of spitsporen aangetroffen. Het vondstmateriaal uit de greppels en paalsporen bestaat uit blauwgrijs aardewerk en vroeg steengoed, waarvan minstens een deel in het laatste kwart van de 13^e eeuw lijkt te dateren. Bovenin/bovenop de vulling van beide greppels zijn relatief veel resten van laat-middeleeuwse baksteenmoppen aangetroffen: in greppel s1 met dikten van ca. 6,5 en breedten van 13 tot 14 cm (dateerbaar in de 14^e - 15^e eeuw); in greppel s16 met dikten van ca. 5,0-5,5 cm, die beter in de 16^e eeuw passen. Baksteenmoppen zijn ook aangetroffen in enkele kuilen die de vulling van greppel s1 en die van s9 doorsnijden. Greppel/sloot s1 wordt doorsneden door de insteek van een waterput s9 waarin zich in vlak 2 een houten ton aftekende. In deze insteek is vondstmateriaal uit de 15^e/16^e eeuw aangetroffen (roodbakkend aardewerk en de voet van een drinkglas (berkemeier met braamnoppen).

In werkput 3 is, op een afstand van 40 meter geïsoleerd van de andere sporen een grote kuil aangetroffen, waarin veel aardewerk in grote fragmenten is aangetroffen dat uit de eerste helft van de 14^e eeuw dateert, daaronder opvallend veel steengoedkannen, voor een aanzienlijk deel van geel baksel kenmerkend voor het 14^e eeuwse steengoed uit Brühl. Daarnaast zijn gebroken (kippen?)eieren gevonden, schelpen, weinig dierlijk bot, weinig baksteenmoppen en een deel tufsteen-bouwsteen.

Op drie plaatsen zijn concentraties dierlijk bot aangetroffen die op begraven dieren wijzen (o.m. een hond in greppel s16 in werkput 2, een kalf in de noordoostwand van werkput 1 en in het akkerdek in werkput 3).

Afbeelding 2. Sporen geprojecteerd op de kadastrale situatie 1811-1832 (HISGIS) en huidige topografie.

De sporen en vondsten wijzen op de aanwezigheid van een huizerf in de late 13^e tot en met 15^e of vroege 16^e eeuw, waarbij van het begin af aan sprake lijkt van een bovengemiddelde status. Het baksteenmateriaal wijst op middeleeuwse baksteenbouw in de nabije omgeving. Dit kan verband houden met de sinds de vroege 15^e eeuw bekende havezathe Averbergen.

3.3 VONDSTMATERIAAL

Het geborgen vondstmateriaal omvat naar schatting ruwweg driehonderd stuks, mogelijk iets meer, voornamelijk aardewerk en dierlijk bot in vrij goede conditie, met daarnaast enkele tientallen baksteenfragmenten, enkele dakleifragmenten en een brok tufsteen.

Uit kuil s17 zijn eierresten bemonsterd en is een 2 Litermonster van grond met schelpresten genomen. Er zijn 4 OSL-monsters genomen ten behoeve van fysisch geografisch onderzoek naar de geschiedenis van IJsselafzettingen (van de met klei doordrenkte top van het oeverwalzand onder de humeuze vegetatielaag (in werkput 1); van de mogelijke vegetatie/maaienveld-laag halverwege de kleiafzetting; van de bovenste,

zavelige kleiafzetting en van de bovenzijde van het oude akkerdek (zie Afbeelding 1).
Daarnaast is in werkput 3 een pollenbak geslagen over de veenlaag in de top van de
oeverwal tot in de komklei net boven de venige .

4 WAARDERING

De doelstelling van het onderhavige onderzoek is te komen tot een waardering van een eventueel aanwezige archeologische vindplaats. Op basis van het voorkomen van archeologische sporen is sprake van een archeologische vindplaats. Deze vindplaats wordt gewaardeerd op basis van de waarderingscriteria volgens de KNA 4.0.¹ Per onderdeel vindt een toewijzing van punten plaats en aan de hand van het totaal aantal punten wordt bepaald of de vindplaats als behoudenswaardig aangemerkt dient te worden. Bij een lage, gemiddelde en een hoge waarde worden respectievelijk 1, 2 en 3 punten toegekend. Een behoudenswaardige vindplaats heeft volgens de KNA-waarderingscriteria voor de fysieke kwaliteit een score van 4 punten en op inhoudelijke kwaliteit een score van 8 punten. Met een score van 142 punten geldt de aangetroffen archeologische vindplaats als behoudenswaardig.

Gaafheid

De gaafheid wordt als **gemiddeld** beoordeeld. Enerzijds wordt de vindplaats beschermd door een 60 tot 80 cm dik, antropogeen dek en lijken verstoringen in de werkputten mee te vallen (een 20-30 cm brede leidingsleuf in werkput 2 en een persleidingsleuf in werkput 1 die op sporenniveau naar schatting een meter breed zal zijn), anderzijds zijn de werkputten zo gelegd dat kabel- en leidingsleuven zoveel mogelijk vermeden zijn.

Conservering

De conservering wordt als bovengemiddeld beschouwd. Het aardewerk is matig gefragmenteerd en bevat veel, redelijk grote, diagnostische scherven. Metaal is niet aangetroffen, maar kan in de kleiige bodem redelijk bewaard gebleven zijn. Botmateriaal en eierschalen zijn goed geconserveerd in de kleiige ondergrond. Schelpen zijn nogal breekbaar. Vanaf 60 cm onder het sporenvlak zijn houtresten bewaard gebleven door de hoge grondwaterspiegel.

Zeldzaamheid

De zeldzaamheid wordt als gemiddeld beoordeeld. Huisplaatsen uit ca. 1300 worden niet heel vaak aangetroffen. Bovendien wijst het vondstmateriaal op een niet gemiddelde huisplaats. Anderzijds is de aanwezigheid van huisplaatsen uit de betreffende periode en van havezates in de regio bekend en op bepaalde plaatsen ook aangetoond.

Informatiewaarde

¹ KNA 4.0. Bijlag IV Waarderen van vindplaatsen

De informatiewaarde wordt als hoog beschouwd, mede door de rijkdom aan informatief vondstmateriaal. Er is en wordt veel onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van erven in de Late Middeleeuwen B in de regio en onderhavige vindplaats kan daaraan een relevante bijdrage leveren. Onderzoek naar havezathes vormt een aandachtspunt (vooral rond Zwolle). Door de vroege datering rond 1300 en de relatie met historische bronnen (met name rond 1300) kan de vindplaats mogelijk een belangrijke bijdrage leveren aan onderzoek naar de oorsprong van de ontginningserven uit de 14^e-15^e eeuw/havezathe. Ook kan meer inzicht verkregen in de vroege ontwikkeling van de laatmiddeleeuwse dorpskern van Olst.

Ensemblewaarde

De vindplaats scoort hoog als het gaat om de relatie, fysisch zowel als historisch met de landschappelijke context (relatie met door bedijking bewoonbaar wordende IJsselafzettingen). Bovendien maakt de vindplaats synchroon deel uit van een ontginningscomplex van meerdere erven, die aan de basis van de Olster dorpskern lagen, terwijl diachroon 100 meter zuidelijk oudere vondsten zijn gedaan en (na een bewoningspauze?) in de late 18^e/vroege 19^e eeuw ter plekke een nieuw erf aanwezig was. De ensemblewaarde wordt daarom als **hoog** aangemerkt. Voor wat betreft de aanwezigheid van Bovendien zijn contemporaine organische sedimenten in de omgeving aanwezig (verdronken bos noordelijk van de locatie).

Representativiteit

De representativiteit wordt als **laag** beschouwd vanwege de bijzondere natuurlijke setting en het voor een 14^e -16^e -eeuws erf ongewoon vondstmateriaal.

Conclusie waardering

Op het aspect fysieke kwaliteit heeft de vindplaats 5 punten en op de inhoudelijke kwaliteit 9 punten. Voor beide criteria is de waarderingsscore voldoende om als een behoudenswaardige vindplaats aangemerkt te worden.

KNA 4.0 Waarderingstabel met scores

Kwaliteiten	Waardering s-criteria	Operationele parameters	score
Beleefde kwaliteit	Zichtbaarheid	Wordt niet gescoord	-
	Herinneringswaarde	Wordt niet gescoord	-
Fysieke kwaliteit	Gaafheid	<ul style="list-style-type: none"> • Aanwezigheid sporen; • Gaafheid sporen; • Ruimtelijke gaafheid; • Stratigrafie intact; • Mobilie in situ; • Ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; • Ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; • Aanwezigheid antropogeen biochemisch residu; • Stabiliteit van de natuurlijke omgeving. 	2
	Conservering	<ul style="list-style-type: none"> • Conservering artefacten (metaal/overig); • Conservering organisch materiaal. 	3
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid	<ul style="list-style-type: none"> • Het aantal vergelijkbare vindplaatsen van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode, binnen dezelfde archeoregio, waarvan de aanwezigheid is vastgesteld; • Idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart. 	2
	Informatiewaarde	<ul style="list-style-type: none"> • Opgraving/onderzoek van vergelijkbare vindplaatsen binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); • Recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeoregio; • Recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; • Passend binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut of Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 	3
	Ensemblewaarde	<ul style="list-style-type: none"> • Synchrone context (voorkomen van vindplaatsen uit dezelfde periode binnen de microregio); • Diachrone context (voorkomen van vindplaatsen uit op een volgende perioden binnen de microregio); • Landschappelijke context; • Landschappelijke context (fysisch en historisch); geografische gaafheid van het contemporaine landschap); • Aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving. 	3
	Representativiteit	<ul style="list-style-type: none"> • Kenmerkendheid voor een bepaald gebied en/of periode;- • Het aantal vergelijkbare vindplaatsen van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; • Idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart. 	1

BIJLAGE 1 VOORLOPIGE ASK

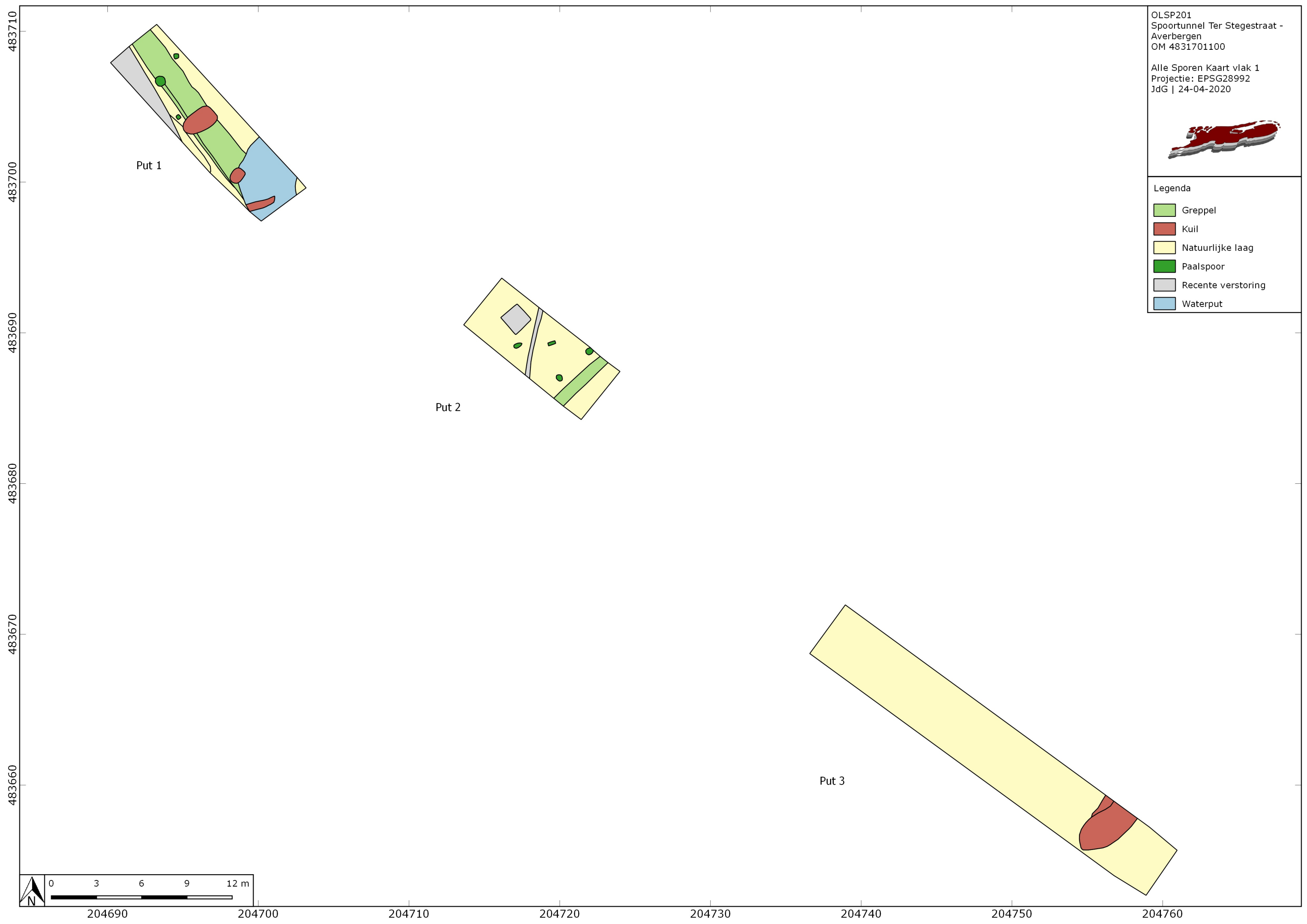
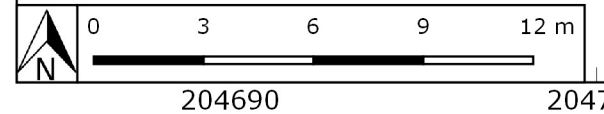

- Legenda
- Greppel
 - Kuil
 - Natuurlijke laag
 - Paalspoor
 - Recente verstoring
 - Waterput

Put 1

Put 2

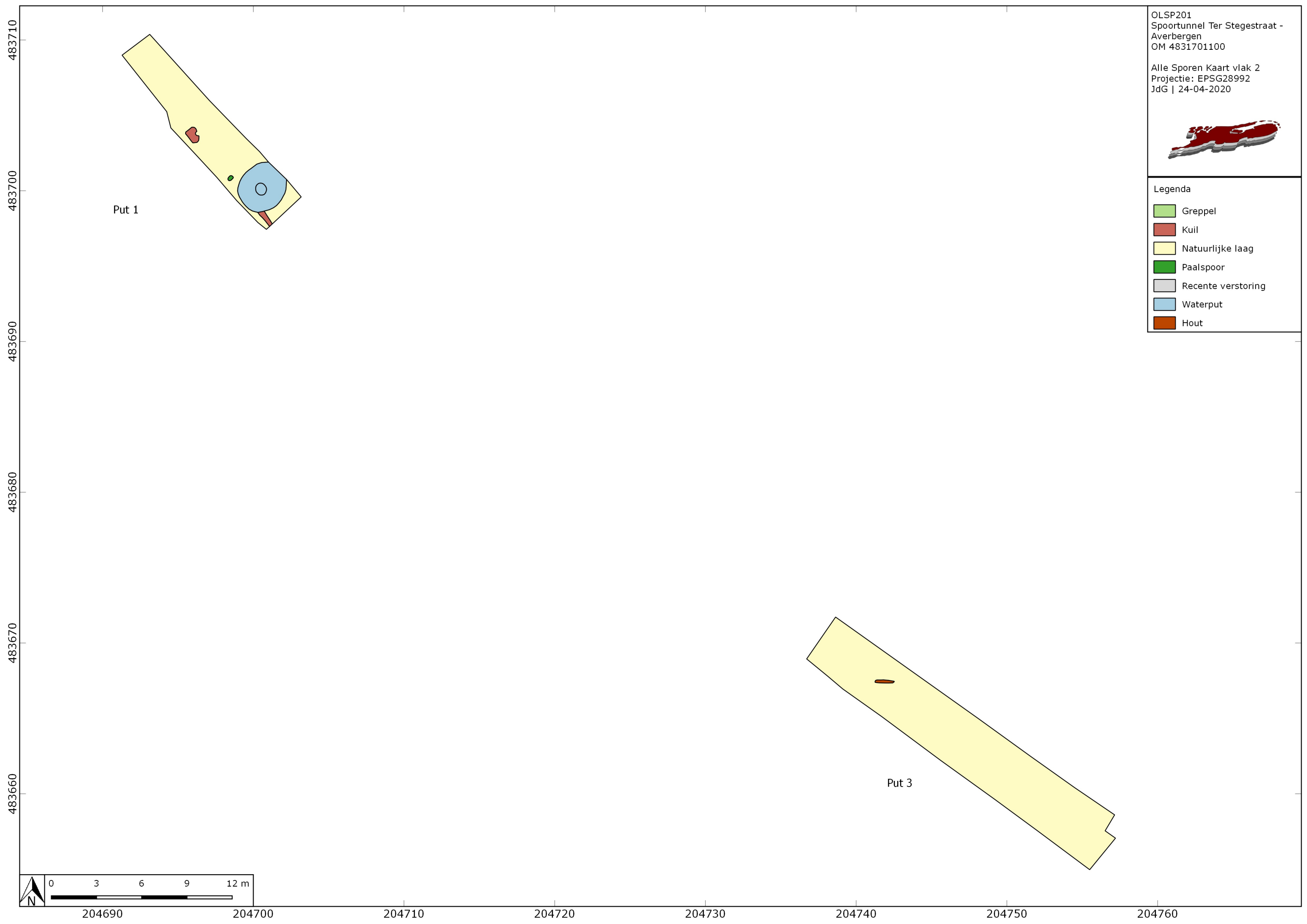
Put 3

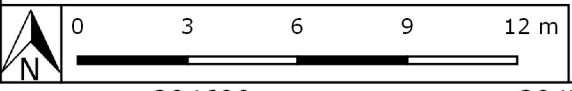
Legenda

- Greppel
- Kuil
- Natuurlijke laag
- Paalspoor
- Recente verstoring
- Waterput
- Hout

Put 1

Put 3

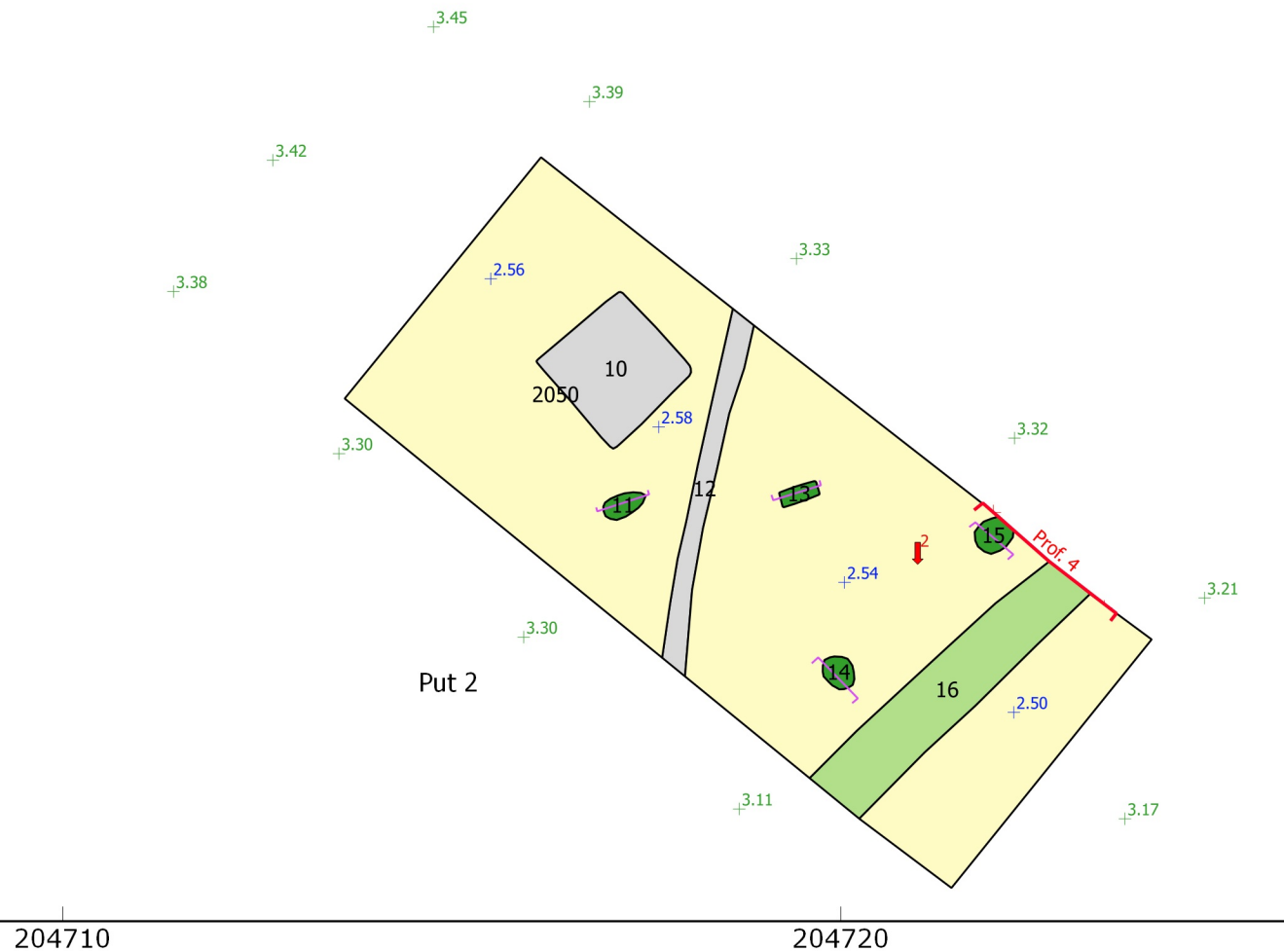
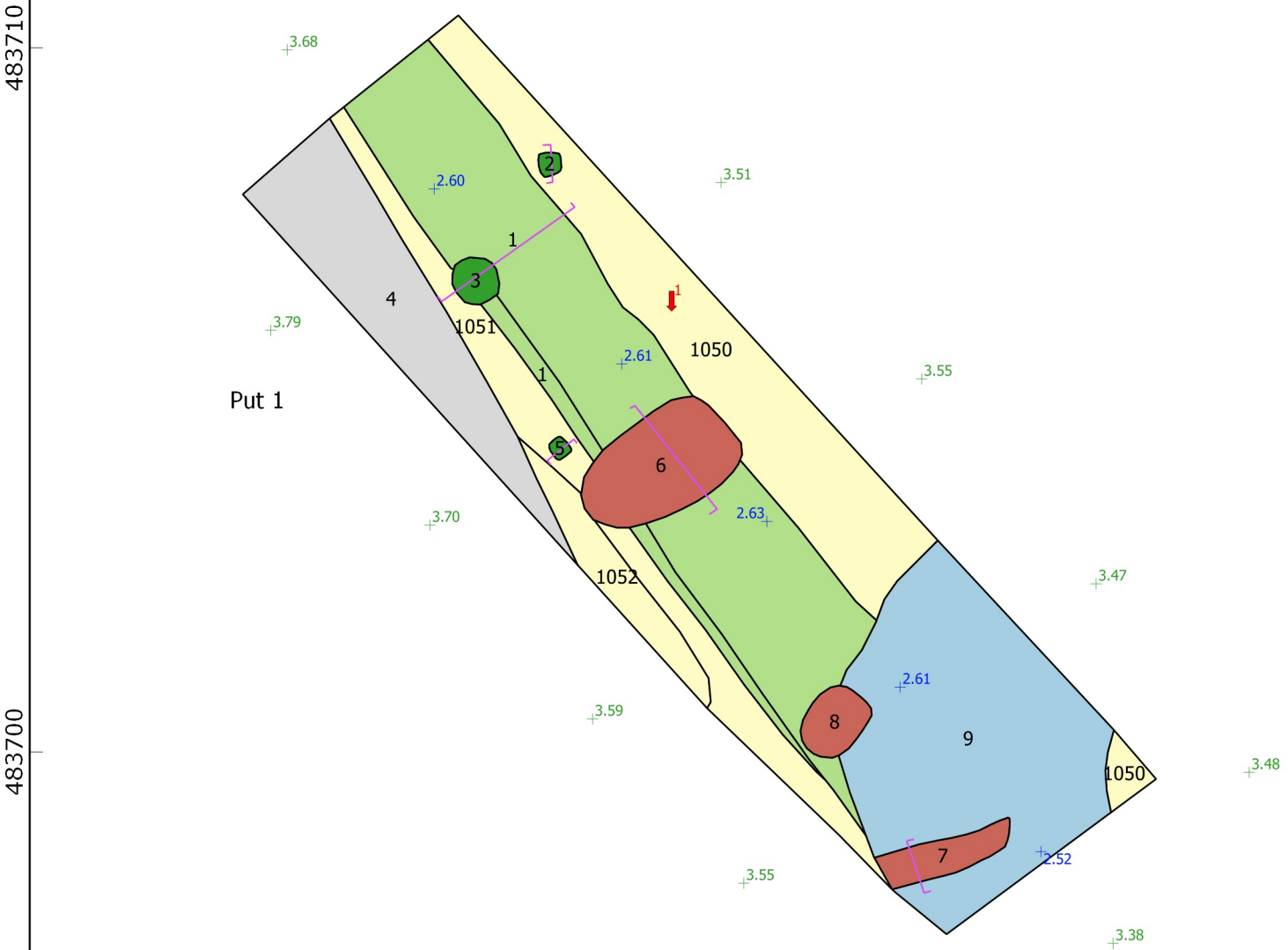
204690 204700 204710 204720 204730 204740 204750 204760

483710 483700 483690 483680 483670 483660

Legenda

- Greppel
- Kuil
- Natuurlijke laag
- Paalspoor
- Recente verstoring
- Waterput
- Boring
- Coupe
- Profiel
- Meetpunt
- Maaiveldhoogte
- Vlakhoogte

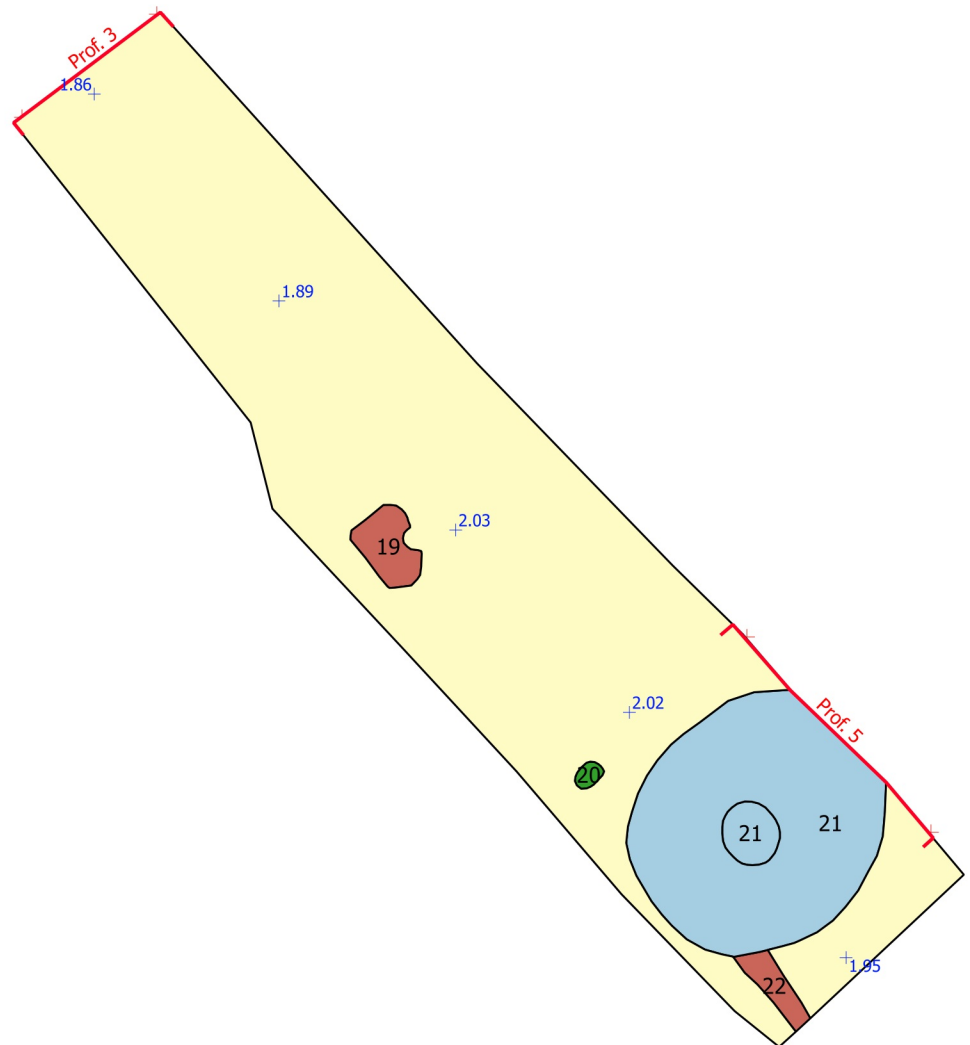

Legenda

- Greppel
- Kuil
- Natuurlijke laag
- Paalspoor
- Recente verstoring
- Waterput
- Boring
- Coupe
- Profiel
- Meetpunt
- Maaiveldhoogte
- Vlakhoogte

Put 1

204690

204700

204710

204720

483710

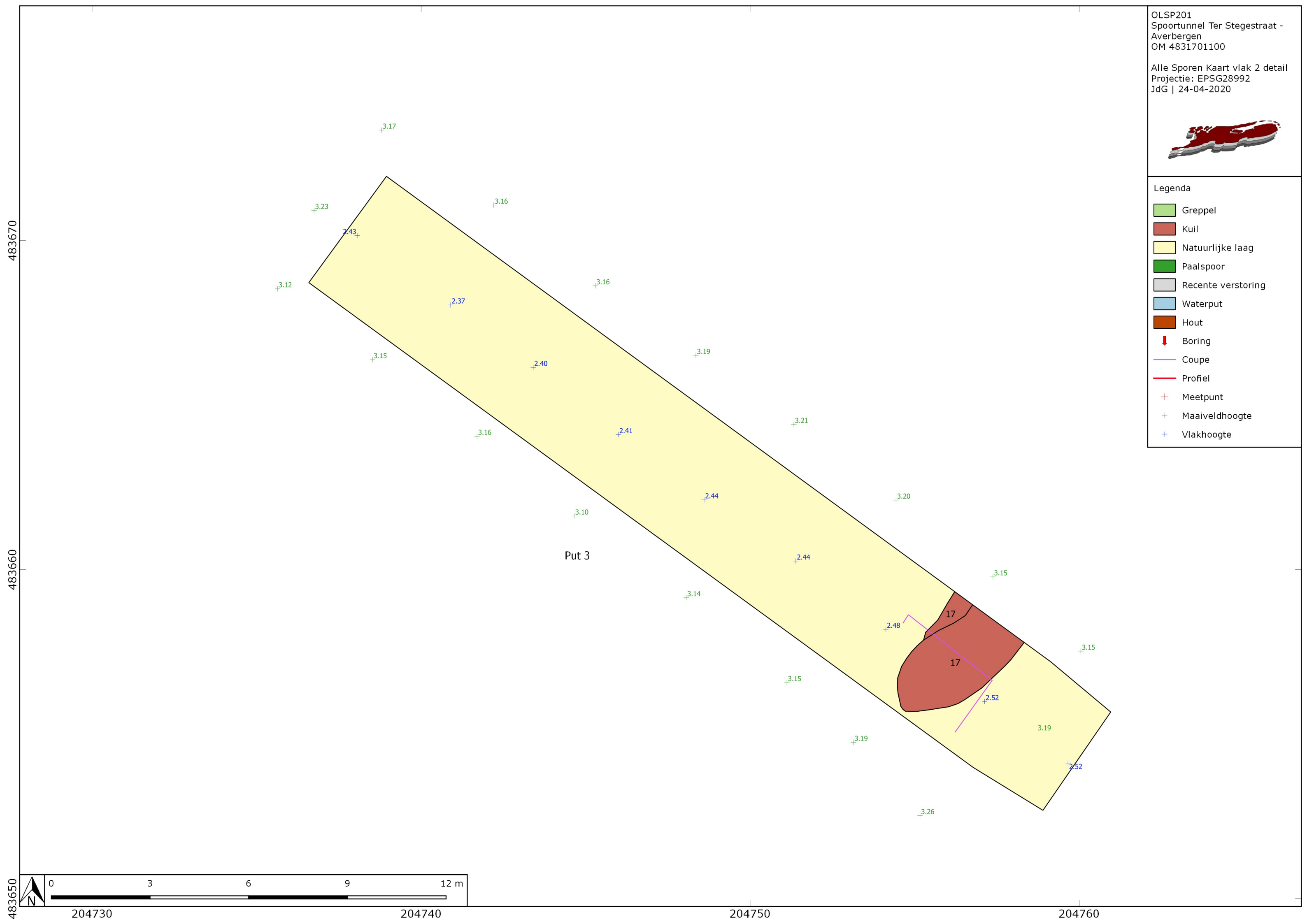
483700

483690

Legenda

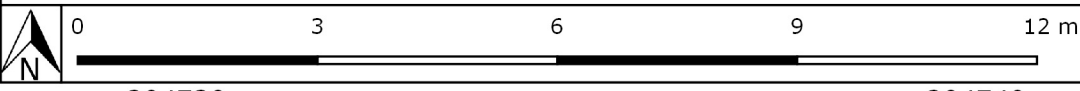
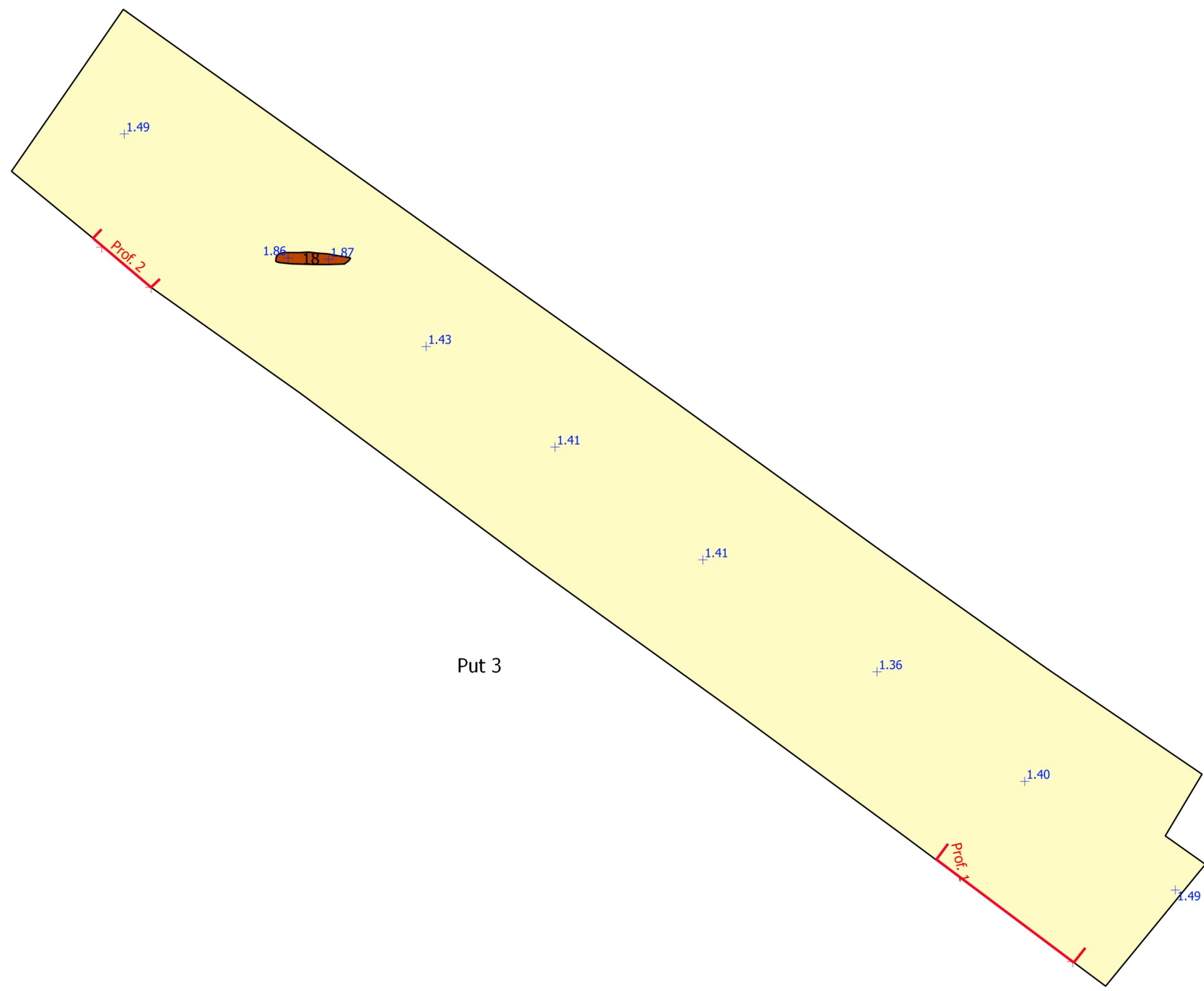
- Greppel
- Kuil
- Natuurlijke laag
- Paalspoor
- Recente verstoring
- Waterput
- Hout
- Boring
- Coupe
- Profiel
- Meetpunt
- Maaiveldhoogte
- Vlakhogte

Legenda

- Greppel
- Kuil
- Natuurlijke laag
- Paalspoor
- Recente verstoring
- Waterput
- Hout
- Boring
- Coupe
- Profiel
- Meetpunt
- Maaiveldhoogte
- Vlakhogte

483670

483660

483650

204730

204740

204750

204760